

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การจัดการความขัดแย้งในชุมชนบนพื้นที่สูง
ชื่อผู้เขียน	พระเกียรติศักดิ์ ม่วงมิตร
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยงยุทธ เปลี้นผดุง ประธานกรรมการ อาจารย์วิสุทธิ วานิช กรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร.พศิน แต่งจวง กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการจัดการความขัดแย้งในชุมชนบนพื้นที่สูง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยของความขัดแย้งในชุมชนอดีตและปัจจุบัน ศึกษาการใช้ระบบคุณค่า กลไกและวิธีการในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง วัฒนธรรมชุมชน ศักยภาพของชุมชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง เพื่อกำหนดกรอบในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง โดยมีวิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าครอบครัว คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้อาวุโสปราชาญ์ของชุมชน ฮีโซ่ กลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน และกลุ่มหนุ่มสาว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลโดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแยกแยะข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบทฤษฎีที่ได้ศึกษามาแล้ว

ผลการศึกษาพบว่าความขัดแย้งของชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน มาจากปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ 1) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์และการแย่งชิงทรัพยากร ได้แก่ การเอาเปรียบจากบุคคลภายนอก การบุกรุกป่าและที่ทำกินของชุมชน การลักลอบเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในชุมชน และ 2) ความขัดแย้งจากค่านิยม ความเชื่อและโลกทัศน์ ได้แก่ ค่านิยมที่ต่างกันระหว่างคู่ขัดแย้ง ความเชื่อเกี่ยวกับการฟื้นฟูและจัดการป่าของชาวบ้านและหน่วยงานรัฐ และโลกทัศน์ที่แตกต่างของรัฐและชาวบ้านซึ่งรัฐมองว่าคนอยู่ร่วมกับป่าไม่ได้

ในขณะที่ชาวบ้าน/ชุมชนมองว่าคนอยู่ร่วมกับป่าได้ เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความขัดแย้งของชุมชนในอดีต มี 2 ประการ คือ 1) นโยบายรัฐในการส่งเสริมปลูกพืชทดแทนฝิ่น และ 2) ความอ่อนแอของชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านจำนวนมากติดสารเสพติด ขาดการรวมกลุ่มและขาดผู้นำที่เข้มแข็ง ในขณะที่เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความขัดแย้งของชุมชนในปัจจุบัน มี 4 ประการ ได้แก่ 1) นโยบายป่าไม้ของรัฐบาล 2) นโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจและการส่งเสริมการลงทุนของชาวต่างชาติ 3) ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และ 4) วิถีชีวิตของชาวบ้านที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติ

ในอดีตชุมชนใช้ระบบคุณค่าในการจัดการความขัดแย้ง ได้แก่ การเคารพและให้ความสำคัญกับฮีโร่และผู้อาวุโส การให้ความสำคัญกับความเป็นเครือญาติ การไม่ข่มเหงเบียดเบียนกัน โดยมีกลไกในการจัดการความขัดแย้ง ได้แก่ ผู้นำ เช่น ฮีโร่และผู้อาวุโส กลุ่มองค์กรและเครือข่ายชาวบ้าน และกลไกรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐและศาล ฯลฯ วิธีการในการจัดการความขัดแย้ง ได้แก่ การปรับใช้คุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน การเจรจาตกลงแบบไม่เป็นทางการ การรวมตัวเคลื่อนไหวคัดค้านและต่อต้าน การสร้างเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน และการประสานงานกับรัฐ สำหรับในปัจจุบัน ระบบคุณค่าที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งมีข้อจำกัดมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดการความขัดแย้งกับภายนอก สถานการณ์ความขัดแย้งที่ซับซ้อนขึ้นทำให้ชุมชนต้องใช้กลไกที่หลากหลายมากขึ้น ได้แก่ ผู้นำชุมชน เช่น ฮีโร่ ผู้อาวุโส ผู้นำทางความคิด กลุ่มองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน บุคคลหรือหน่วยงานภายนอก มีวิธีการจัดการความขัดแย้งที่หลากหลายและผสมผสานมากขึ้น ทั้งการปรับใช้วัฒนธรรมประเพณี การเจรจาตกลงแบบไม่เป็นทางการ การรวมตัวเคลื่อนไหวคัดค้านและต่อต้าน การสร้างเครือข่ายองค์กรชาวบ้านเพื่ออำนาจการต่อรอง การประสานงานกับรัฐ และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

Thesis Title	Conflict Management in a Highland Community		
Author	PhraKiattisak Muangmit		
M.Ed.	Nonformal Education		
Examining Committee	Assist. Prof. Yongyuth Plianpadung	Chairman	
	Lect.Visut Vanich	Member	
	Assoc. Prof. Dr.Phasina Tangchuang	Member	

Abstract

This thesis, qualitative in nature, probed past and present conditions / factors associated with community conflicts and the use of value system, mechanisms and methods in managing such conflicts. In order to establish the research framework, the researcher reviewed theoretical and conceptual propositions dealing with conflicts, conflict management, community culture, community potential as well as related research studies. Field data collection was done through participatory community appraisal activity, participant observations, nonstructured and in-depth interviews, and focus group discussions. Key informants comprised Buddhist monks, village head, family leaders, village committee members, community elderly people, folk experts, housewives and house husbands groups and youth group. Collected data were cross – checked and compared with those from various other sources, classified, categorized, and then analyzed according to the established theoretical framework.

Findings were as follows :

Past and present community conflicts were found to have been generated from 2 major sources, namely, conflicting interests and struggles over resources, and conflicting values. The former comprised exploitation by outsiders, forest encroachment and invasion of community cultivable land, illegal entry into and

seeking interests within the community. The latter, which included conflicting beliefs and worldviews, comprised conflicting parties' different values, villagers' and government officials' different beliefs about forest rehabilitation and management, different world views regarding the coexistence of people and forests with the state viewing that was impossible while the people saying the opposite. In the past, 2 major conditions were found to have brought about community conflicts. One had to do with the state policy promoting the cultivation of crops other than opium. The other was community weakness, comprising a large number of drug addicts, lack of organizing and strong leaders. But as regards the present 4 such conditions were identified : 1) government forestry policies; 2) policies promoting the cultivation of cash crops and investment by foreigners; 3) rich availability of natural resources; and 4) villagers' natural resources – based ways of life.

In the past, the community employed the existing value system in handling conflicts. Some of such values were respect for and importance attached to He Kho and the elderly as well as kinship, and peaceful coexistence. Conflict management mechanisms

Comprised such leaders as He Kho and the elderly, folk groups / organizations and networks as well as government officials and the court of law, etc. Conflict management methods included application and adjusted employment of community cultural values, informal negotiations, protest and opposition rallies, villager organization networking and coordination with the state. As for the present, the existing value system used to manage conflicts, especially those with outsiders, was becoming more and more limited. The more complex conflicts in modern days required that the community resort to and employ diverse and combined mechanisms and methods.